

Sporttalent herkennen en begeleiden

Het lectoraat Sporttalent aan de HAN

Tijdens de sportzomer van 2012 zal een groot aantal topsporters de revue weer passeren. Sporten op het hoogste niveau; hoe doe je dat? Beter gezegd, hoe word je een sporter van wereldformaat? De vraag die daar aan vooraf gaat is hoe je een sportief talent herkent en daarnaast, welke begeleiding een talent nodig heeft om te top te halen. Het lectoraat Sporttalent aan de HAN wil de sportpraktijk en het (bewegings)onderwijs antwoord geven op deze vragen.

Door: Marije Elferink-Gemser, Sebastiaan Platvoet, Wietske Idema, Chris Visscher

Voor sportliefhebbers is de zomer van 2012 er één om voor thuis te blijven. Reikhalzend kijken we er naar uit: niet alleen naar de jaarlijks terugkerende grote sportevenementen zoals de Tour de France en Wimbledon maar vooral ook naar het EK voetbal en de Olympische Spelen. Topsport blijft fascineren en ook deze zomer zullen we ons verbazen over het schijnbare gemak waarmee sporters de meest ingewikkelde bewegingen uitvoeren, de kracht en het uithoudingsvermogen die ze daarvoor nodig hebben en de intelligentie waarmee ze tactische beslissingen kunnen nemen. We weten nog niet wie zal winnen en wie de grote verliezers zullen zijn. Ook dat maakt topsport zo aantrekkelijk. Sporters raken ons met de emoties die een rol spelen wanneer ze er alles aan doen om hun best mogelijke prestatie neer te zetten.

De nieuwe generatie aan zet

Op het wereldtoneel van de sport zijn we getuige van de uiterste grenzen van het menselijk kunnen. Maar topprestaties worden niet bij toeval geleverd; er gaat een lang en complex proces aan vooraf. Welke weg hebben toppers bewandeld om zo goed te worden? Waren ze ook als kind al de allerbeste? Nog interessanter is het om je af te vragen wat de kenmerken zijn van de nieuwe generatie kinderen die in de toekomst aan de grote sporttoernooien zullen deelnemen. Kunnen we hen herkennen? En hoe kunnen we hen optimaal begeleiden richting de top? Wat zijn de

beste programma's voor hen die ons land over, zeg 10 jaar, zullen vertegenwoordigen? Dit zijn intrigerende vragen die aan de basis liggen van het lectoraat Sporttalent van de Hogeschool Arnhem-Nijmegen.

Het hoofddoel van het lectoraat is het verbeteren van de processen van herkennen en ontwikkelen van sportief talent (Elferink-Gemser, Visscher & De Jong, 2011). Het kind en de jongere (vanaf vier jaar tot aan de vroege volwassenheid) in zijn omgeving staat daarbij centraal. Om dit doel te halen, wordt:

- 1 hoogwaardig wetenschappelijk onderzoek met een duidelijke vertaalslag naar de praktijk opgezet en uitgevoerd. Dit onderzoek leidt tot internationale en nationale publicaties
- 2 onderwijs voor hbo-studenten en cursussen voor werkenden ontwikkeld en verzorgd. Een voorbeeld is de minor Sports Performance Enhancement
- 3 diensten verleend aan scholen en sportverenigingen. Een voorbeeld hiervan is de advisering van NEC bij de ontwikkeling van mentale begeleiding van spelers.

Routes naar de top

Inzicht in talentherkenning en -ontwikkeling is van belang voor het verhogen van het prestatieniveau van de Nederlandse sport. Er wordt gestreefd naar een optimale ontwikkeling van ieder kind binnen de mogelijkheden die het kind heeft. Uit retrospectief onderzoek bij topsporters weten we dat er bij de meeste sporten verschillende wegen zijn die naar de top kunnen leiden (Vaeyens, Güllich, Warr & Phillipaerts, 2009). Grofweg kun je twee hoofdroutes onderscheiden: (1) de vroege specialisatie binnen één sport versus (2) de allround ontwikkeling binnen verschillende sporten (zie figuur 1 op pag. 8). Bij de vroege specialisatie richt een kind zich vanaf jonge leeftijd op slechts één sport. Bij de allround ontwikkeling maakt een kind op jonge leeftijd (tot 12 jaar) kennis met een scala aan sporten ('sampling years'). Vervolgens maakt het kind in de vroege tienerjaren een keuze voor een beperkt aantal sporten ('specializing years') en vanaf een jaar of zestien gaat hij of zij investeren in één sport ('investment years') (Bloom, 1985; Côté, 1999). Deze tweede route bevordert een veelzijdige ontwikkeling van het kind en lijkt net zo goed of misschien zelfs beter tot hele goede prestaties te leiden in vergelijking met vroege specialisatie. Voorwaarde lijkt wel te zijn dat het kind ook de sport waarin het uiteindelijk heel goed wordt vanaf jonge leeftijd beoefent.

FOTOS: HANS DIJKHOFF

Het lectoraat wil met name de veelzijdige ontwikkeling van kinderen stimuleren. Vanuit een toegepaste en wetenschappelijke waarde richt het lectoraat zich op vier onderzoeksthema's (zie figuur 2 op pag. 8):

- 1 slimme sportkeuze
- 2 talentherkenning
- 3 optimale programma's
- 4 topbegeleiders.

Een sport op maat

Ter bevordering van een brede motorische en cognitieve ontwikkeling zouden kinderen vanaf jonge leeftijd in aanraking moeten komen met meerdere takken van sport: een individuele sport, een teamsport of bijvoorbeeld een contactsport. In de combinatie sport en school kunnen niet alleen leerkrachten LO, en trainers maar ook combinatiefunctionarissen een grote rol spelen. Zij zijn in staat om kinderen ervaringen op te laten doen in en bij verschillende sporten. Het is van groot belang dat kinderen vanaf jonge leeftijd ook die sport beoefenen die het best past bij hun kwaliteiten. Daarmee vergroot je de kans dat kinderen er plezier aan beleven en daardoor behouden blijven voor de sport. Dit geldt niet alleen voor de latere topsporters maar voor alle kinderen! Met andere woorden, als kinderen vanaf jonge leeftijd een sport beoefenen die goed bij hen past, is de verwachting dat ze minder vaak stoppen dan nu het geval is.

Talent herkend

Hoe kom je er achter wie de kinderen zijn met een bovenmatig bewegingstalent? Leerkrachten LO, zijn bij uitstek geschikt om bewegingstalent op jonge leeftijd te herkennen vanwege hun inzicht in de

bewegingsvaardigheden en het motorisch leervermogen van kinderen (Platvoet, Elferink-Gemser & Visscher, 2010). In samenwerking met basisscholen ontwikkelt, implementeert en evalueert het lectoraat een testbatterij voor de leerkracht LO, waarmee ze kinderen met bovenmatig bewegingstalent kunnen herkennen. Belangrijke aspecten hierbij zijn het ontwikkelvermogen en de doeloriëntatie van kinderen, meer nog dan de fysieke prestaties van kinderen.

Tot dusverre krijgen Nederlandse kinderen tot een jaar of twaalf met bovenmatig bewegingstalent vrij weinig aandacht, terwijl kinderen op jonge leeftijd juist veel en snel kunnen leren. Dit is duidelijk geen pleidooi voor talentselecties op steeds jongere leeftijd maar een pleidooi voor het creëren van een uitdagende leeromgeving voor *alle* kinderen en dus ook voor kinderen met bovenmatig bewegingstalent. Zeker voor kinderen in de basisschoolleeftijd lijkt de school daarvoor een geschikte omgeving.

Vanaf een jaar of twaalf hebben de meeste sporten een eigen systeem voor het herkennen en ontwikkelen van talenten. Ook daar valt nog veel winst te behalen. Als kinderen (ten onrechte) niet als talentvol worden beschouwd ('vals negatief'), krijgen ze de extra faciliteiten van sportselectieteams niet,

wat hun kansen om de top te halen aanzienlijk verkleint. Er is met andere woorden sprake van een Pygmalion Effect, ook wel 'selffulfilling prophecy' genoemd (Musch & Grondin, 2001). Dit is, zeker voor een land als Nederland waar we het in de sportieve competitie met relatief weinig inwoners moeten opnemen tegen grote naties als de VS, Rusland en China, een risico als je geen goed inzicht hebt in wat potentie precies is en hoe je dat kunt herkennen. Hoewel het besef dat we zuinig moeten zijn op het talent dat we hebben wel lijkt te zijn doorgedrongen, is tot op heden talentherkenning in de meeste sporten nog steeds vooral gebaseerd op het prestatieniveau van jeugdsporters gerelateerd aan hun chronologische leeftijd (Elferink-Gemser & Visscher, 2011). Met andere woorden: de best presterende twaalfjarigen komen in een selectie van twaalfjarigen. Geselecteerde jeugdsporters gaan vervolgens een sportspecifiek talentontwikkelingstraject in. Hoewel dit op het eerste gezicht wellicht logisch lijkt, zegt het huidige prestatieniveau van een twaalfjarige niet alles en soms zelfs erg weinig over het uiteindelijke prestatieniveau op volwassen leeftijd (Elferink-Gemser, Jordet, Coeho E Silva, & Visscher, 2011). In de praktijk steken we dus nog veel tijd en energie in jeugdsporters die het uiteindelijk niet gaan halen, terwijl we kinderen met meer potentie niet als zodanig herkennen en misschien wel 'laten lopen'.

Optimaal leerklimaat

Wanneer je een talent eenmaal in het vizier hebt, kun je beginnen met het creëren van een uitdagende leeromgeving die ervoor zorgt dat het kind zijn talent daadwerkelijk kan verzilveren. Want we willen graag dat alle kinderen de mogelijkheid krijgen hun bewegingspotentie waar te maken. Als kinderen achterblijven bij 'de norm', zijn er op school speciale programma's in de vorm van bijvoorbeeld motorisch remedial teaching. Zulke specifieke programma's zijn er echter nog »

Contact:

marije.elferink-gemser@han.nl

Figuur 1: Hoofdroutes naar topsport

Figuur 2: Onderzoeksthema's lectoraat sporttalent

niet voor kinderen met bovenmatig bewegingstalent. Daar willen we verandering in brengen door de kans te vergroten dat deze kinderen op latere leeftijd topprestaties in de sport leveren. Het lectoraat ontwikkelt daarom optimale programma's voor kinderen met bovenmatig bewegingstalent in verschillende ontwikkelingsfasen. Deze programma's zullen zowel algemeen als sportspecifiek van aard zijn en de didactiek en methodiek van de begeleiders zal afgestemd worden op de kenmerken van de kinderen.

Potentie waarmaken

Binnen het lectoraat Sporttalent houden we ons de komende jaren bezig met dergelijke onderwerpen ter verbetering van het herkennen en ontwikkelen van sportief talent. Het gaat om inzicht in en het bevorderen van mechanismen die een rol spelen bij 'je potentie waarmaken' of anders gesteld 'het beste uit jezelf halen en optimaal

presteren'. Het zijn belangrijke doelstellingen die zijn toe te passen op vrijwel iedereen en op vele domeinen, of het nu gaat om school, werk of bijvoorbeeld muziek of sport. Inzicht in dit proces kan helpen om kinderen met bovenmatig bewegingstalent beter te begeleiden richting de top maar zal ook toe te passen zijn op reguliere kinderen en jeugdigen. Hierin zien we een belangrijke rol weggelegd voor het bewegingsonderwijs.

Literatuurlijst

- Bloom, B.S. (1985). *Developing talent in young people*. New York: Ballantine.
- Côté, J. (1999). The influence of the family in the development of talent in sports. *The Sports Psychologist*, 13, 395-417.
- Elferink-Gemser, M.T., & Visscher, C. (2011). Who are the superstars of tomorrow? Talent development in Dutch soccer. In: Baker J, Schorer J, Cobley S, eds. *Talent identification and development in sport. International perspectives*. London: Routledge.
- Elferink-Gemser, M.T., Visscher, C., De Jong, T. (2011). *Lectoraatsplan herkennen en ontwikkelen van sporttalent*. Instituut voor Sport en Bewegingsstudies. Hogeschool Arnhem-Nijmegen.
- Elferink-Gemser, M.T., Jordet, G., Coeho E Silva, M.J., & Visscher, C. (2011). Themarvels of elite sports: how to get there? *British Journal of Sports Medicine*, 45, 683-684.
- Musch, J. & Grondin, S. (2001). Unequal competition as an impediment to personal development: A review of the relative age effect in sport. *Developmental review*, 21, 147 -167.

Platvoet, S.W.J., Elferink-Gemser, M.T. & Visscher, C. (2010). Sporttalent Herkend.

Lichamelijke Opvoeding, 5, 6-9

Vaeyens, R., Güllich, A., Warr, C.R., Phillippaerts, R. (2009). Talent identification and promotion programmes of Olympic athletes. *Journal of Sports Sciences*, 27, 1367-1380.

Marije Elferink-Gemser is lector Sporttalent aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Tevens is zij als universitair docent verbonden aan het Centrum voor Bewegingswetenschappen van het Universitair Medisch Centrum Groningen, Rijksuniversiteit Groningen.

Sebastiaan Platvoet is teamleider van het kennisteam Talent bij het Instituut voor Sport- & Bewegingsstudies van de HAN. Hij doet promotieonderzoek naar talentherkenning in het sport- en bewegingsonderwijs.

Wietske Idema is lid van het kennisteam Talent bij het Instituut voor Sport- & Bewegingsstudies van de HAN. Zij doet onderzoek naar talentontwikkeling in het sport- en bewegingsonderwijs en is tevens docent aan de HAN.

Chris Visscher is hoogleraar Jeugdsport en disciplinevoorzitter van Bewegingswetenschappen van het Universitair Medisch Centrum Groningen, Rijksuniversiteit Groningen. Daarnaast is hij nauw betrokken bij het lectoraat Sporttalent van de Hogeschool Arnhem en Nijmegen. Hij heeft vijftien jaar als docent LO voor de klas gestaan. ◀